

حساب میکنند یعنی از اسبهای درشکه و کالسکه نه از اسبهای سوازی و این که در این لایحه از برای درشکه و کالسکه های اربابی کمتر معین کرده اند بجهت همین است که آنها میتوانند اسبها را تغییر و تبدیل کنند و کار آنها کمتر از مال گرایه است صورت لایحه عوارضاتی که بلدی به جهت کالسکه و درشکه و گاری و امثال آن معین کرده و بشمرته در مجلس قرائت شده بود مجدداً قرائت شد قریب بان مضمون

(از درشکه و کالسکه های اربابی)

یکماه ۵ تومن

یکساله ۶ تومن

(درشکه و کالسکه گرایه)

یکماه ۲۰ تومن

یکساله ۴۰ تومن

گاری یکماه ۳ تومن سالیانه هیجده تومن دوچرخه یک ماهه شش هزار سالیانه هفت تومن و دو هزار

چرخ بستنی یکماهه یکقران یک ساله دوازده قران

اتومبیل یکماهه یک تودان یک ساله دوازده تومن اتومبیل گرایه علاوه از اینقران است

و اکنون هم از قرار ماهی سه تومن دلبران و گاری که از خارج وارد شهر میشوند هر دفته هنگام ورود بشهر چهار هزار

آقا میر عماد ساز چرخ بستنی فروش نباید چیزی گرفت زیرا که این چرخ اسباب و حامل رزق اوست صحیح نیست که از او چیزی گرفته شود

وکیل التجار - یک نکته است که در اینجا بکلی فراموش شده است و آن مسئله تراموه است که در شهر گردش میکند و راه عبور مردم را هم سد کرده در هر جای خارجه رسم است که یک قسمتی از منفعت آنرا سالیانه باید ببلدی بدهند نمیدانم در اینجا آنرا میدهند یا نه

رئیس - این مسئله را باید بامتازانه رجوع کرد تا معلوم شود

آقا سید مهدی - در این باب بلدی خودش با اسبی که بطرف خیابان راه میرود یک فراری بگذارند

حسینقلی خان نواب - این لایحه آقاخان خواهد بود یا نه اگر قانون است مثل سایر لایحه قانون باید چاپ شده بود و کلا داده شود تادقت خود را نموده آنوقت مطرح مذاکره شود

رئیس - چون مدتی است این لایحه را بلدی فرستاده است و اکثر هم مسبق باین مسئله هستند از این جهت گفته شد که زودتر مطرح شده تمام شود حالا هم اگر رای بدهد چاپ شود

وکیل الرعایا - صحیح است قانون باید محل توجه باشد و چاپ شده دقت بشود اما نه این لایحه که مطالب آن واضح و روشن است

احتشام اطباء - این لایحه باید زودتر از مجلس بگذرد چون مردم بلدی اتصالاً اعتراض میکنند و او هم میخواند مالیات بگیرد کالسکه چها و درشکه چها نمیدهند و میگویند تا مجلس قانونی نگذارد نمیدهم

آقا میرزا محمود - چون یک فصل این لایحه راجع بواگوان است باید این مطلب دقت بشود پس باید

بهمان طوری که آقای نواب گفتند امروز بدهند چاپ کنند و بکلا داده شود و یکروز هم و کلا نظر خودشان را نموده آنوقت مطرح شد تصویب شود چون قانون است باید طوری باشد که محل ایراد واقع نشود

حسینقلی خان نواب - شماها که این قدر در عایدات بلدی تعجیل و اصرار دارید خوبست بوزیر

مالیه بگویند که تمیر چاپ کند و مالیات را بدون تمیر نگیرند تا تمیر باشد مردم اطاعتان بدان مالیات ندارند

رئیس - مسئله تمیر درشش ماه قبل مذاکره شد و در مجلس اساساً تصویب شد و فرار شده است که برای آن یک دستور العملی بنویسند که قانون شده

چاپ کنند که از روی آن دستور تمیر راداده مالیات بگیرند

آقا سید مهدی - اما مسئله واگون که گفته شد واگون داخل در این لایحه نیست خود بلدیها

رئیس راه آهن گفتگو میکند هر طوری که قرار داد اوتام شد آنوقت مینویسند اما اداره بلدی حالا مدت سه ماهست که مردم و انجمنها اتصالاً اعتراض

بآنها دارند که کار نمیکند و او هم میخواند که از درشکه و کالسکه ها عوارض بگیرد باو نمیدهند و متمسک میشوند باین که تا قانون تمام نشود نخواهیم داد حالا

میگویند بازم این قانون بماند مدتی طول خواهد کشید **رئیس** - باید زودتر عجله کرد تا اینک بلدی مسئول کار بشود

شرف اللوله - زودتر باید این قانون را تمام کرد و ببلدی داد تا این که در مقام اصلاح خیابانها برآید

آقا میرزا آقا مجاهد - این قانون را باید چاپ کرد و بتمام و کلا داد تا این که درست ملاحظه و دقت نمایند و دیگر این که قانون باید مقرر فرموده خوانده و تصحیح شده تصویب شود

رئیس - حالا کمی میگویند باید چاپ کرد چه ضرر دارد که همه مواد آن چاپ شده بتمام و کلا داده شود

آقا میرزا آقا مجاهد - کلبه قانون باید فصل

بفصل خوانده شود و تصویب شده از مجلس بگذرد نه اینکه بکنده قانونی را از اول تا آخر بخوانند و به بی بلی گفتن بگذرد

حاجی محمد اسمعیل آقا - اگر ببلدی بدهد از اینها مالیات بگیرد باید که با تمیر چاپی باشد و اول باید این مسئله را مقدم داشت

رئیس - بلدی یک کمیسیون از مجلس خواسته که در مسائل راجعه بخودشان مذاکره نماید و باید یک عده معین کرد که در صبح شنبه حاضر باشند و موضوع مذاکره روز شنبه هم انشاء الله قانون عدلیه است و باید کاری کرد که زودتر این قانون از مجلس بگذرد

حسینقلی خان نواب حاضراً میگویند که قانون تمیر زودتر از سایر ماده های قانونی که بمجلس میاید بیاید زیرا که عده کار مجلس اصلاح مالیه است و اخذ مالیات هم بدون تمیر صحیح نیست

رئیس - بلی باید قانون تمیر و قانون متوفیات

را در روزهای فوق العاده مجلس آورده مطرح شود تا اینکه زودتر تمام گردد و از روز شنبه باید بقانون عهده شروع نمود

مجلس ختم شد

مذاکرات روز شنبه

۲۶ شهر بجرم الحرام

دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۲۴ را آقامیرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند

رئیس - واقعات دیروز در حقیقه خیلی موجب تأسف مجلس و عموم ملت است ولی خیلی جای تشکر است که بجمده الله تعالی بغیر گذشت و البته میدانید که هیئت محترم وزراء بدریار احضار شده بودند و بنده خود هم شرفیاب شده و آنچه لازم بود در این موعن عرض شد که مجلس و ملت و تمام انجمنها از اینگونه اشخاص نهایت متنفر هستند و بتمام ولایات هم تلگراف شد ولی چون وزیر داخله تلگراف کرده بود و وقت هم نبود که مجلس منعقد شده تصویب مجلس تلگراف بشود این بود که بدون اطلاع آقایان تلگراف شده و صورت تلگراف

مزبور را بعضی استحضار خاطر آقایان نوشته و قرائت میشود و امروز هم صبح مجلس منعقد شده اگر چه تمام آقایان حاضر نبودند چون موقع میگذشت چنین صلاح دانستند که هیشکی زو کلاهی محترم بجهت عرض تشکر از این موهبت عظمی شرفیاب حضور

مبارک اعلی حضرت همایونی بشوند و خود بنده هم بدم این بود آنچه که تاکنون من اطلاع دارم

آقا حاج امام جمعه - دیروز قریب ظهر به مناسبت دستخطی که اعلی حضرت همایونی روز پنجشنبه نسبت بوقلا اظهار رضا مندی فرموده بودند شرفیاب شده و خیلی باحسن تلقی مجلس پایان رسید و مجدداً امروز ظهر که برای اظهار تشکر از این موهبت خداوند که بفضل الله این واقعه بخیر گذشت شرفیاب شدیم خیلی اظهار همراهی و سخاوت با مقصد مجلس فرموده بعدیکه تمام آقایان بیکه همراه بودند زمان مراجعت طوری اظهار تشکر و خوشوقتی نمودیم که حدود ندارد و مخصوصاً این طور فرمودند که من همیشه مراسم و حافظ مجلس بوده هستم و عمارت جدید مجلس هم که تمام شد خود هم

بآنجا آمده و افتتاح میکنم و فرمودند که خوبست افتتاح آن را در اول سال قرار بدهند بنده عرض کردم همان روز را روز اول سال قرار میدهم و بسلامتی انشاء الله تشریف خواهند آورد مقصود این است که خیلی اظهار مرحمت و همراهی فرمودند ولی افسوس (این فعل جاهلان) بعضی اشرا را بطوری و کلاه و تمام ملت را افسرده نموده که خیلی افسردگی شده جاهل اشرا را همه جاهستند ولی عقیده من اینست که این حرکت از ایرانی و ایرانی نژاد نیست و از خارجه هست که بمشروطیت متمسک گشته و می خواهند که صدمه باین اساس وارد بیاورند و مخصوصاً امروز که شرفیاب شدیم اعلی حضرت فرمودند که من از ملت خودم را دوست میدارم و نهایت اطمینان را به آنها دارم و میدانم که این حرکت از ملت ما نیست و از حکسانی است که مخصوصاً عناد دارند و ما هم آنچه لازم بود در این باب بر عرض رسانیدیم و خیلی جای تشکر است که بفضل الله تعالی از این

مجلس بگذرد

حسینقلی خان نواب حاضراً میگویند که قانون تمیر زودتر از سایر ماده های قانونی که بمجلس میاید بیاید زیرا که عده کار مجلس اصلاح مالیه است و اخذ مالیات هم بدون تمیر صحیح نیست

رئیس - بلی باید قانون تمیر و قانون متوفیات

سوه حرکت بوجود مبارک بندگان اعلیحضرت صدمه وارد نشده است .

رئیس - يك مسئله را فراموش فرمودید كه در مهجور موقی خاطر اتان هست كه اعلیحضرت همایونی چه قدر اظهار اهتمام نسبت بمجلس و به ملت می فرمودند و مخصوصاً تأكید فرمودند كه حكومت معليه و نظمیه ابدأ از آن خطی كه دارند بهیچوجه تغلی ننمایند .

آقای میرزا مرتضی قلی خان - اولاد بیعی است كه بجه اندازه بغیر گذشتن این سوه قصد موجب شكر گذاری گردیده و تا بنای معلوم است كه بجه اندازه نمایندگان ملت از این سوه قصد كه بعد از واقع نشد متأسف هستند و البته موكلین آنها هم باید همین درجه متأسف باشند و نیز جای تشكر است كه این سوه قصد از ایرانی نبوده است و چیزيكه خیلی محل تأسف است بی نظمی شهر و بی تربیتی اداره نظمی است و باعث آن شده باید در این مسئله خیلی دقت بشود مثلاً چهارصد یا صد نفر بجهت حفظ وجود اعلیحضرت معین شده بقیه بنده فایده ندارد بلکه آن وجهی كه برای اینكار مصرف می رسد آنرا بصرف مخارج بگذسته بیس مخفی نمایاند كه بواسطه تربیتات سری آنها مصدر این قسم سوه ضدها را دانسته و كشف اینگونه اوضاع را بكنند كه قبل از وقوع در دفع آن بگوشند دیگر چون وكلا نمایندگان ملت هستند و در حقیقت باید دو آن مورد وجه تصدقی بشكرانه نرسیدن صدمه بوجود مبارک اعلیحضرت بدهند خوبست در عرض این فقره امان پورته متولین و اشخاصی كه در این توتوع مجروح و زخمی شده بدهند و همچنین موكلین هم پانها تأسی نمایند و نیز اگر صلاح باشد از طرف مجلس اعلان بشود كه هر كس مرتكب این امر شنیع را دستگیر نماید هم قسم همراهی از مجلس درباره او شده و از طرف دولت هم به ارتقا درجه و امتیازات نایل خواهد گردید .

مؤتمن الملك - عقیده بنده را آقا میرزا مرتضی قلیخان اظهار داشتند هر كس بتواند بقدر قوه خود امانه بدهد اولاد كلا بدهند و بعد سایرین بایشان تأسی هست خواهند داد .

آقای سید حسن ققی زاده - در این موع مجلس سه وظیفه داشته دوتای از آنها را فرمودند یکی اظهار تأسف از این حادثه و یکی اظهار تشكر از غیر گذشتن این واقعه غیر مترقبه سیم اینکه تمام ملت از آن شدت راجعه و اتعابيكه باشخص اعلیحضرت همایونی داشته اند امروز هم زانداغلی ماسب خواهند داشت همانطور كه شخصی سلطنت با هم راسخ اقدام فرموده در استحکام رشته ارتباط سلطنت باقوه جامعه ملی مجاهدت دارند همین طور مجلس شورای ملی هم بعد از بلند ندا میکند كه این مناسبت و ارتباط بین شخصی سلطنت و قوه جامعه طلب برقرار و مستحکم بوده و خواهد بود همان نحو كه در روز امیدوار از پیشرفت امور و اصلاح آن بودند امروز هم امیدوارند كه هیئت دولت و شخص اعلیحضرت كمال اتحاد را با ملت داشته و تمام كارها بشوی اصلاح شده و در تحت انتظام بوده خواهد بود .

آقای شیخ یوسف - حماقت هم ضرور اعلیحضرت

مرض شد و آقای امام جمعه فرمودند بیاین ایمن حرکت شنیع از شخص ایرانی نبوده زیرا كه جنس ایرانی با فطره شاه پرست میباشد .

خیاطباشی - اشخاصيكه برای محافظت اعلیحضرت معین شده اند همان اشخاصی هستند كه در روز در آن موقع در ادای وظایف خودشان مسامحه داشته و متفرق شده سر گرم لغت كردن مردم بودند این اشخاص برای این كار بجز در نمیفرمودند و بقیه بنده باید اشخاص صحیحی برای حفظ وجود مبارک اعلیحضرت همایونی معین و انتخاب نمود .

آقا سید حسین - آنچه لازم بود و وكلا مرض كردند ولی بقیه بنده آنچه در این مورد از طرف نظمی و حكومت در گرفتاری مرتكب اقدام شود باز مجازات در كار نخواهد بود چنانچه دیدیم فلان شخصی علناً تردد كرد و چقدر باعث خرابی و قتل و قمارت شد مهمله در هیچ جا استعطاق و مسأله نشد و ابدأ اورا مجازات ندادند و الا ان در طهران راه میزد و از او آخذه نشد .

آقای میرزا علی آقا - بنده عقیده ام این است كه این بلا توجیه بمسوم ملت داشت و منحصر بشخص مقدس اعلیحضرت همایونی نبود و الله شاهر كهجا بود تیرش بظفا رفت اگر میشد چه میشد نمیدانم چه بگویم و عاجز از تشكرات لازم آن و اگر طوری شده بود مثل این بود كه تمام ملت ایران مرده بودند و خیلی جای تشكر است از اینکه خداوند حیات دوباره بنام ملت ایران بخشید در این موقع تلگرافی كه از طرف مجلس مقدس بولایات شده بود فرات شد .

سواد تلگراف مجلس مقدس شورای ملی بمسوم انجمنهای ولایات و ممالك مخرومه روز جمعه بیست و پنجم بعد از ظهر اعلیحضرت اقدس همایونی خلد الله ملكه بزم توقف دوشبه دوشان تپه از خیابان كارخانه عبور میفرمودند در حالی كه خودشان در كالسكه تشریف داشتند ولی اتومبیل بفاصله صد قدم در جلو بود بعضی از ذرات خبیثه كه هنوز معلوم نیست چه اشخاصی بوده اند و نازكك با تومبیل انداختند چندان فراس و عملیات جلو مجروح و تلف شد ولی لافزل خداوند بواسطه فاصله كه كالسكه داشت ابدأ آسیبی بوجود مقدس و ملتزمین ركاب نرسیده تا بنی مراجعت بعمارت دولتی فرمودند هموم ملت و درباری در صدمه تفحص و دستگیری ذوات خبیثه و اشرار ج - آهستند و نشاندهند صاف فریب دستگیر و مجازات خواهند شد و در همین روز جمعه در ساعت شش از دسته رفته يك عده از منتخبین و وكلا ممالك مخرومه برای مرض تشكر مراسمي كه در طی دستخط مبارک روز پنجشنبه نسبت بمجلس مقدس و وكلا معترم فرموده بودند مشرف شدند و بحسن تلقی آن مجلس تشكر بیابان رسیده بود انشاء الله ملت نجیب حق تعالی بیس این مراسم و حالت حاضر در منتهی درجه قوه خود در صدمه رفع این گونه اشرار سعی و همت خود را مصروف خواهند داشت .

رئیس نتیجه این شده كه اولاً بیاست حكومت محلی چسبیده نماید كه مرتكب را بدست بیاورد و در ثانی بهمان طور كه آقا میرزا مرتضی قلیخان گفته امانه جمعه پوزان نقلین خود را در حقین داده شوه و نیز علاوه داده شود كه بكنه گانی پایی

برای انتظام نهی گرفته شود مسئله دیگر اینکه دیده میشود كه بعضی درمبار تفكك واحله در دست دارند و این مغالط با انتظام شهر است هر كاه مجلس صلاح بداند متوقف شود .

وکیل التجار - من میتوانم ثابت كنم از اینکه مرتكب ایرانی نبوده زیرا كه تا كنون دیده نشده ایرانیان نسبت بشاه خودشان سوه قصدی بنهاند سوه قصد كه سهل است سوه ادب هم ننموده اند و اگر اتفاتی افتاده از جهال مملكت بواسطه خیالات فاسده خودشان بوده است و از باب اسلحه البته بعد از اینکه حكومت بدانند كه نظم شهر مختل است باید قذف نماید كه كسی اسلحه برندارد .

احسن الدوله - بنده در خصوص نظریه مرض میكنم كه تا كنون نظمی نظامنامه نداشته كه از روی آن رفتار نماید خوب است يك نظام نامه بزودی در ترتیب امور آن ها نوشته شده بآن ها داده شود كه هم آنها تكلیف خود را بدانند و هم ملت .

آقای میرزا آقا جهاد - بر حسب وظیفه خودم مرض میكنم كه مرتكب اهم از اینکه ایرانی بوده یا نبوده باعث خجلت نیست زیرا كه مسلم است در هر مملكت عاقل است و جاهل هم هست ولی چیزيكه هست اینستكه بگفته داریم مشروطه است و بگفته مستبدانه است و بگفته دیگری هم هست كه من حس میكنم و آن قوه مغربه است كه فقط در صدمه تخریب ملت و مملكت است و قصدی بطرف يك شخص خاص ندارند و استعدا از پارلمان و وزراء این است كه هم خود را مصروف در رفع این قوه بدارند و نگذارند این قوه خود نمائی كند و بیشتر از این در این مملكت رواج و نفوذ پیدا كند و هر چه زودتر باید این قوه را دفع و رفع كنند كه موجب خرابی ملت و مملكت نشود .

امین التجار - معلی كه جناب آقا میرزا آقا گفتند میخواستیم مرض كنم آنچه لازم تشكر بود اظهار شد حالا باید تأكید شود كه مرتكب زود بدست بیاید .

رئیس - هیئت كایتنه جدید است كه بجهت معرفی آمده اند .

رئیس الوزراء - شاهزاده ظفر السلطنه در وزارت جنگ ابقاء شده اند و همچنین جناب مشیر الدوله پوزان امور خارجه جناب مؤید السلطنه برای وزارت عدلیه منتخب شده اند و امیدوارم بطوريكه آسایش ملت فراهم آید از عده بر آید جناب مؤتمن الملك برای وزارت تجارت بانضمام كمرك انتخاب شده اند و جناب صنیم الدوله پوزان ماله انتخاب شده اند و در واقع ایشان اعراف از این هستند كه بنده از ایشان معرفی كنم و جناب مخیر السلطنه پوزان علوم منتخب گردیده اند و در واقع مستثنی از تعریف بنده هستند و خود بنده هم برای وزارت داخله و خدمت باین شرف نرفتم قسم حاضر هستم .

آقای سید عبدالله مجتهد - این انتخاب شخص خودتان است .

رئیس الوزراء - بلی تمام را خود بنده انتخاب کرده و امیدوارم كه با كمال جمعی حواس مشغول كار شویم .

رئیس الوزراء - ما هم توفیق از خداوند مطیلم آنچه در قوه است با فرصت خدمت بدولت و ملت بنماییم و البته از طرف مجلس هم آنچه لازم همراهی است خواهد شد .

آقای سید عبدالله مجتهد - البته وظیفه مجلس همین است .

مخبر الملك - در این موقع كه هیئت جدید حضور دارند لازم است كه بعضی عرایض بنمایم در این مدت چند كایتنه عرض شده كرارا عرض شد كه تكلیف وزیر اینست كه وزارت خانه خود را دایر نماید كه در نبودن وزیر وزارت خانه بی كار نماند پس برای هر روزی يك معاون لازم است و هر وزارت خانه باید بكنفر مستشار خارجی داشته باشد و از امر وزیر باید در این صدمه باشند كه رای خودشان از هر كجا كه صلاح بدانند يك نفر مستشار بیارند مطلب دیگر اینکه وزیر ماله باید جمع و خرج اساله را نوشته و بمجلس بفرستد كه معلوم شود چیست و اگر ب مردم موافق میباشد به همه باسویه بدهند و اگر نمی دهند بجهت اساله جمعی هم حقوق خود را گرفته و بعضی هیچ نگرفته .

انگر باید فرقی داشته باشد باید بمناسبات كار و بی كار باشد نه بكنس یعنی هر كس بی كار است بگردد و هر كه كار دارد نگیرد مثل این كه ما از اجراء وزارت عدلیه كه چه قسم متوقع درست كاری از آنها هستیم هیچ بانها واجب داده نشده و موافق باشه امیكی كه رای هستند داده شده مطلب دیگر این كه وزیر علوم باید تشكيل يك روزنامه صحیح بدهد یعنی يك روزنامه كه حاوی اخبار داخله باشد تا این كه موجب اطلاع اهل مملكت گردد و ملت بداند كه از طرف وزارت داخله چه اقداماتی در دركارها میشود ما امروز يك روزنامه كه حاوی اخبار صحیبه داخله باشد و انسان بتواند صحت و سقم آنها را از آن تشخیص بدهد نداریم و این مسئله امروز خیلی لازم است .

حاج سید نصر الله - تمام فرمایشات درستی است و مخصوصاً مسئله تاسیس این گونه روزنامه خیلی اهمیت دارد .

آقای سید حسین - استعدا این است و البته خودتان هم میدانید كه تا ادارات داخلی مرتب نشود كارها پیشرفت نخواهد كرد پس باید هر كدام يك نظامنامه داخلی برای اداره خودشان بنویسند كه هر يك از اجراء آن اداره تكلیف خود را بدانند و اگر ادارات و وزارتخانهها مرتب شد امیدواریم كه سایر ولایات هم منظم شود و اگر اینكار درست نشود هر روزی كه بد می آید ترتیب كار در دست مسوق نخواهد بود و زحمت وزیر سابق هم بهدر خواهد رفت .

آقای میرزا مرتضی قلیخان - اولاً تبریک میگویم هیئت وزراء را و خیلی خوشوقتم از اینکه بعد از اشخاصی هستند كه مایه امیدواری است و اینکه آقای رئیس الوزراء فرمودند كه مجلس باید همراهی نماید این همراهی باید از طرفین باشد باید وزارتخانهها بطوری مرتب باشد كه كارهای آنها رجوع بمجلس نشود در اینصورت مجلس هم بوظیفه خود عمل خواهد كرد و در كارهایی كه بجهت وزارت

مداخله نخواهد كرد مخصوصاً وزارت ماله بطوری غیر مرتب بود كه هر مطلب جزئی رجوع بكنه بیسبون ماله میشد و بدلاوه از طرف وزراء توسط هم درباره بعضی امیلهام شد كه این است كه در ذراع حق توسط نداشته باشند زیرا كه اگر توسط قبول شود موجب اشكال خواهد شد و اگر هم در شود همین طور پس باید اموری كه راجع بوزارت ماله و سایر وزارت طوری صحیح شود كه باعث این طور زحمت نشود .

ممتاز الدوله - مطلبی را كه جناب مخبر الملك گفتند تكرار كنم كه تفضیح وقت بشود ولی مطلب سیاسی دارم كه راجع بوزیر ماله و وزیر جنگ است آن رهام حالیه مرض نمی كنم تا این كه وزراء مسلك خودشان را بگویند و اظهار كنند آن وقت آن مطلب را عرض میكنم و وزراء هنگام معرفی بر گرام خود را یعنی مسلكی كه بآن مشغول كار خواهند بود باید بمجلس اظهار دارند كه وكلا از مسلك آنها مستحضر شده بدانند كه مسلك وزراء با مسلك خودشان در اصلاح امور مملكتی موافق است یا نه .

رئیس - میگویند مینویسیم و میدهیم .

اسد الله میرزا - چیزی كه از همه كارها اهم است آن ترتیب وزارت عدلیه است اگر بنای عدلیه محكم باشد سایر كارها بواسطه عدلیه منظم خواهد شد پس باید وزارت خانه عدلیه خیلی صحیح و منظم باشد تا این كه مردم كه از راه دور پولی خرج می كنند و می آیند عارض میشوند بر نشان رسیدگی شده ایشاق حق شود البته خود وزیر عدلیه تمام این ترتیبات را بهتر میدانند مطلب دیگر این كه بعضی از خبرهای خوش از ساو چیلاخ و استرآباد رسیده اگر جناب وزیر امور خارجه صلاح بدانند مژده بمسوم ملت و تباشاچی ها بدهند .

وزیر امور خارجه - دیشب تلگرافی از فرمانفرما داشتیم كه ساوچیلاخ و ساو بلكی تغلیه شده و يك قسمتی از عسك عثمانی در آنجا ها هست و منتظر مال پنه هستند كه پیدا كرده و حرکت كنند و از ایل منكور و غیره هم كفاذی فرمانفرما رسیده و خیلی اظهار ندامت و پشیمانی كرده بودند .

اسد الله میرزا - از استرآباد هم اگر خبری هست جناب وزیر داخله توضیح بدهند .

رئیس - بلی تلگرافی از سیه دار رسیده بود كه جنگی واقع شده و از طرفین چند نفر كشته شده آخر الامر سیه دار فتح کرده است .

وکیل الرعایا - بنده در مسئله مستشار كه گفته شد برای وزارت خانهها بخواهند عرض می كنم بلی لازم است ولی چون قدری طول میکشد لهذا از وزراء استعفا می شود حتی الامكان ایشاق ببادانش عالم را داخل كردار نمایند تا قدر دانایان معلوم شود .

آقای میرزا محمود - چون قانون وزارت داخله چاپ شده و كراز مردم نمیتوانند بفره بنده حاضریم كه بعضی خدمت بملت بآن قیمت كه تمام شده بجناب وزیر داخله واگذار نمایم كه ایشان مجاناً تقسیم نمایند .

سید اسكندریا - مطلبی راجع پوزان می خواهم عرض كنم چون روح مملكت ملتهامست و خاصه جات

خراب است خوب است يك حاكم صحیحی برای آنجا معین شود كه از خرابی بیرون بیاید .

امان الله میرزا - آنچه مخبر الملك در خصوص مستشار گفتند صحیح است ولی تمام آبادی مملكت بسته بیول است و تا بیول نباشد اگر بزاط حكیم را برای كار بیارند هیچ كار نخواهد كرد .

امین التجار - كایتنه جدید باید امتیازات خودشان را در كلیه كارها بمناسبت خصوص در انتظامات ولایات .

آقای شیخ حسین - قانون اساسی سر مشق وزراء است و بموجب اصل صحت و يكم و زواضامن اعمال یكدیگرند وزیر هم باید از قانون تغلی نكند و كیل هم باید تغلی نكند آیا وزراء اقرار دارند كه ضامن اعمال یكدیگر هستند .

وزیر جنگ - در كلیات امور ضمانت داریم .

رئیس الوزراء - البته ضامن یكدیگر هستیم .

آقای سید حسن ققی زاده - بنده میخواهم عرض نمایم كه يك سال و نیم است این مملكت مشروطه شده و وزراء مامم بقانون مشروطه منتخب شدند ولی هیئت كایتنه زود بزود عوض میشوند و این تغییر هیچ وقت موافق با قانون مشروطه نبوده زیرا كه قانون مشروطه این نیست كه اگر يك وزیری بواسطه يك تصیری معزول شود هیئت تغییر كند و عزل هیئت در اینجا فقط بواسطه اینست كه در كارها مسامحه و مداخله مینمایند حال باید وزراء روز بروز در صدمه ترقی وزارتخانه های خود برانید اما بكنس مشاهده میشود و من میخواهم عقیده خود را در اینجا اظهار نمایم تا اینکه ببینیم سایر وكلا با من هم عقیده هستند یا نه و آن ایشاق همانظوری كه جناب مخبر الملك گفتند باید وزراء اداره وزارتخانهشان را تاسیس و تشكيل نمایند و هر يك برای خود معاون معین كنند پس امروز ما امتحان میكنیم تا يكماه دیگر اگر این هیئت در صدمه ترقی وزارتخانه های خود بر نیامدند اداره نكردند مامم اطینان خودمان را تنزل میدهیم مطلب دیگر اینکه خوبست بستگان خود را سر كار نیاورند كه رفتن آن وزیر آنها هم برود مسئله دیگر كه همه وقت در اینجا شكایت كرده ام و همه مامم بشدت شكایت خواهم نمود اینست كه وزراء كارهای خود را راجع بمجلس می نایند در صورتيكه نباید هر مطلب جزئی را رجوع بمجلس یا بكنه بیسبون بنمایند و وظیفه مجلس نیست كه برایش رسیدگی كند و این ارجاع را وزراء دلیل بر اطاعت خودشان از مجلس میدانند و مجلس باید به اینگونه عرایض را پاره پاره كند و هر جریبه باید رجوع بوزراء شود و آنها هم هیچ حق ندارند كه بمجلس بفرستند بلكه باید خودشان آن عرایض را رسیدگی كرده بشرحی با ادله و بر این بمجلس بنویسند كه این مطلب همین طور است كه رسیدگی شده و اگر هم مجلس قبول ننماید آن وزیر باید استنادی كرده استعفا بدهد نه اینکه تمام كارها را رجوع بمجلس نمایند پس مامم متفق می شویم كه هر گاه وزراء وزارتخانه های خود را منظم كرده و به تمام كارها رسیدگی می نمایند تشكر نمایم و الا فلا و این مسئله كه گفته شد راجع بمسوم وزراء است و يك مطلبی راجع بوزیر داخله است كه كار

مداخله نخواهد كرد مخصوصاً وزارت ماله بطوری غیر مرتب بود كه هر مطلب جزئی رجوع بكنه بیسبون ماله میشد و بدلاوه از طرف وزراء توسط هم درباره بعضی امیلهام شد كه این است كه در ذراع حق توسط نداشته باشند زیرا كه اگر توسط قبول شود موجب اشكال خواهد شد و اگر هم در شود همین طور پس باید اموری كه راجع بوزارت ماله و سایر وزارت طوری صحیح شود كه باعث این طور زحمت نشود .

ممتاز الدوله - مطلبی را كه جناب مخبر الملك گفتند تكرار كنم كه تفضیح وقت بشود ولی مطلب سیاسی دارم كه راجع بوزیر ماله و وزیر جنگ است آن رهام حالیه مرض نمی كنم تا این كه وزراء مسلك خودشان را بگویند و اظهار كنند آن وقت آن مطلب را عرض میكنم و وزراء هنگام معرفی بر گرام خود را یعنی مسلكی كه بآن مشغول كار خواهند بود باید بمجلس اظهار دارند كه وكلا از مسلك آنها مستحضر شده بدانند كه مسلك وزراء با مسلك خودشان در اصلاح امور مملكتی موافق است یا نه .

هائی را که وزیر داخله سابق اصلاح نموده بود و همین مطلب باعث ایراد بر او شد ایشان زود تر اقدام نموده اصلاح نمایند مطلب دیگر هم اینکه حکام را زود بزود تغییر ندهند که این مسئله باعث خرابی ولایات است و ماه روز می شویم که حاکم فلانجا را تغییر دادند و این صحیح نیست .

مفتخر الملک - یک قسمتی از هرایض بنده را آقای تقی زاده فرمودند قسمت دیگر اینکه ابتدا میکنم آن تلگرافاتی که از مازندران آمده بچوانند تا در آن خصوص مذاکره بشود .

حسینقلی خان نواب - اینکه گفته شد وزراء از برای خودشان مستشار از خارجه بیاورند خوب است اولاً وزراء نظامنامه برای ادارات خودشان بنویسند تا اینکه ترتیب اداره کردن آنها معلوم شود و اگر پس از نوشته شدن نظام نامه داخلی وزارتخانهها و معمول داشتن آن باز وزارتخانهها معظّم نشد و مجلس تصویب کرد که مستشار از خارجه بیاورند آنوقت خواسته بشود و در میان وزارتخانهها وزارت امور خارجه منظم است برای همین است که دارای نظامنامه است پس سایرین هم باید برای خودشان نظامنامه بنویسند و آنرا معمول دارند

وکیل الرعایا - یکمطلب عمده که بایست در حضور وزراء مذاکره شود مسئله پول بوده حالا که وزراء رفته اند خوب است این مطلب را لایحه نموده بمجلس بفرستند که چاره را در نظر گرفته اند

وکیل التجار - یک نکته است که باقی مانده و لازم بود در حضور وزراء گفته شود و آن این است که وزراء بعدها احکامات و مقرراتی را که مینویسند بنویسند بصوب مجلس شورای ملی است مثل اینکه حکومت درشت را که تعیین میکنند مینویسند که بصوب شورای ملی مجلس شده و حال آنکه در بعضی بمجلس ندارد و بصوب مجلس است که مطلبی را در مجلس رای بگیرند

لسان الحکما - هیئت قانونی ملت آن اشخاصی هستند که فواید ملت خود باید دارند مثلا وزیر تجارت باید توسعه در ثروت مملکت بدهد نه اینکه معاکه تجار بنماید و فایده شخصی در نظر داشته باشد پس باید برخلاف سابق فکری برای توسعه تجارت و ثروت مملکت نماید و همچنین وزیر مالی

حاجی سید نصر الله - بنده خواستم که جواب آقای نواب را بدم که اشتباه نشود مجلس اظهار نکرد سکه وزراء مستشار از خارجه بیاورند بلکه گفتیم که وراء بدو باید وزارتخانههای خودشان را مرتب نموده و یک نفر معاون هم برای خود معین کنند که اگر چند روزی خودشان قیبت کردند یا عارضه اتفاق افتاد وزارتخانهها بی ترتیب یا مودوم نباشند حالا این مستشار را از هر جا می آورند خود می دانند اگر در داخله مملکت همچو اشخاصی هستند لازم نیست که از خارجه بیاورند .

حسینقلی خان نواب - بلی این فرمایش جناب عالی صحیح است ولی در مجلس از کلام مخصوصاً اظهار داشتند که مستشار را از خارجه بخواهند این بود که بنده عرض کردم اولاً وزراء نظامنامه داخلی خود را بنویسند اگر اداره آنها مرتب نشد آنوقت مستشار از خارجه بخواهند تا اینکه قدر مردمان خردمان مجهول نماند .

مخبر الملک - آن کسب که در خصوص مستشار از خارجه را گفته بود بنده بودم آقای نواب اینکه گفتند عمومی است و گفته اند که وزارت خارجه منظم است بنده گفتم هر کدام از وزراء نظامنامه که لازم دارند مستشار بیاورند چنانکه برای وزارت مالیه آوردند و عرض میکنم که وزارت خارجه هم آنطور که بایست منظم باشند و برای نوشتن نظامنامه برای وزارتخانهها آنها هم محتاج بوجود مستشار است .

وکیل الرعا - اگر شما همچو قدرتی دارید که اگر مستشار آمدو گفت این شخص که سر کار است نمی تواند کار بکنند باید او را برداشت و دیگری را که با علم و کار کن است بجای او گذاشت مستشار بیاورند والا لازم نیست که مبالغ زیادی مواجبه آنها بشهید و باز کارها همین نحو بی ترتیب باشد .

رئیس - حالا این مسئله را بگذارید بمانند خود وزراء لایحه در این خصوص می نویسند بمجلس میدهند آنوقت در این موضوع مذاکره میشود روز یکشنبه قانون متوفیات خواهد بود .

مجلس ختم شد

وقایع و مذاکرات روز یکشنبه ۲۷ شهر محرم الحرام دارالشورای ملی

امروز بواسطه مخصوص بودن مجلس بمذاکرات داخلی بدو بدون حضور تماشاچی منعقد گردید چون مذاکرات بطول انجامید وقت مجلس منقضی شده قرائت دوم قانون متوفیات ممکن نشد .

مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ شهر محرم الحرام دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ را آقای میرزا مرتضی فلی خان قرائت کردند .

رئیس - این تلگراف چند روز قبل از استر آباد رسیده بود ولی بواسطه نبودن فرصت ممکن نشد قرائت شود چون سیه دار در حقیقت در این مورد خدمت کرده اند لهذا امروز قرائت می شود تلگراف مزبور قرائت شد قریب این مضمون حضور حضرات عالی آقایان و امنای مجلس مقدس آقای رئیس الوزراء چند روز بود که نزدیک تپه بلخی مشغول تدارکات و متوقف دایله ات نقلی مستند محاصره هر قدر باشرار جلا میلت بانها اطمینان داده که بسمت کتور و کولال برویم رضی نشده جلو گیری نموده و بر شرارت افزودند لهذا امروز اردو را متوقف و سرباز حمله نموده بیست تپه توتوب خالی نموده و بعد هم خود بنده با سوار یورش برده و سرباز هم از عقب بعد از فتح نصیب شد و قریب بیست نفر از اهل اردو شهید و زخمی شده اند و اسب هم از طرفین خیلی تلف شد و در صاحب زمین اردو خیلی زحمت کشیده اند حال منوط بنایت و لطف اولیای امور است

آقا شیخ محمد علی - روز سه شنبه عرض شد که یکی از مواد مهمه دانستن و کلا صورت معاهدات و امتیازاتی است که بخارجه داده شده و از طرف ریاست امر شد بدقت رجوع شود رجوع شد فقیر از امتیاز راه آهن و واگون چیز دیگر نبود در این موقع که مذاکره استقرض بیان آمده لازم است که و کلا از سایر معاهدات و شروط فروض سابقه اطلاع داشته باشند و نیز دور نیست که مقدسین یا از این ایام اسباب فساد و اختشای بین اهل حضرت و مجلس فراهم

بیاورند خوب است که از طرف مجلس اقدام انجادی بین سلطنت و مجلس شود هر یانزده روز یا یکده یکمرتبه یک میثتی از مجلس حضور اهل حضرت صرف شوند تا بگذارند القاء شبهه حضور اهل حضرت نباشند و نیز اشخاصی که بسفارت خانهها متحصن میشوند باید دانست که معاهده سابق چه بوده باید اشخاصی که مقصر هستند بمجازات برسند نه اینکه شرارت نمایند و بروند بسفارت خانهها متحصن بشوند و دیگر اینکه در خصوص امتیاز بانک شاهنشاهی است که باید معلوم باشد ترتیب آن چیست زیرا که آنچه طلا و نقره بوده جمع کرده و در عوض اسکناس داده باید بدانیم که مدت این امتیاز تا کی و ترتیب آن چه میباشد دیگر اینکه باید قوانین کلیتاً ماده ماده در مجلس قرائت شود خصوصاً قانون عدلیه که باید فصل فصل و ماده ماده قرائت شده از مجلس بگذرد و بصره همایونی رسیده و بموقع اجرا گذارده شود زیرا که هر گاه بخواهیم تمام قانون عدلیه از مجلس بگذرد یکسال و نیم طول خواهد کشید .

رئیس - تمام مطالب شما صحیح است اما از پس متفرق است نمیدانم کدام یک را جواب بگویم اما در باب امتیازات آنچه در دفتر موجود است که هست و آنچه نیست وزارت امور خارجه طبع کرده و منتشر خواهد نمود و همه کس خواهد دید و در خصوص معاهده جز معاهده ترکدان پائی دیگر معاهده ندارند و آنها در ناسخ التواریخ و مرآت البلدان صورتش هست و در باب قانون عدلیه هم همانطور بموجب قانون اساسی رفتار میشود و اینکه میگوئید یک سال و نیم طول خواهد کشید اینطور نیست و انشاء الله تعالی کمتر از یک ماه بلکه بیست روزه از مجلس خواهد گذشت .

آقای میرزا محمود - فرمایشات آقای شیخ محمد علی امروز موقش نبود چون قرار شده که موضوع مذاکرات روز قبل اطلاع داده شود و در مجلس قبل هم گفته شد که امروز باید قانون متوفیات قرائت شود لهذا ایشان خارج از موضوع مجلس صحبت نمودند در این موقع مشغول بقرائت لایحه بلدی شدند

پس از مذاکرات زیاد در یکی از مواد آن وقت مجلس منقضی شده

مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ شهر صفر المظفر دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ را آقای میرزا طاهر قرائت کردند .

رئیس - امروز هم موضوع مذاکره همان لایحه بلدی است و آنروز هم چند نفر بیشتر رای ندادند برای رجوع شدن بکمیسیون هر قدر هم تأخیر بشود باعث ضرر بشهر خواهد شد پس خوب است زودتر بگذرد .

احتشام الاطباء - در این لایحه در این یک ماده فقط جهت کالسکه و درشکه عوارض بسته شده است و اینکه گفته شد که باید باسب و غیره هم عوارض همین شود چون هنوز خاطر و کلا کاملاً از این مسئله مسبوق نیست پس باید برای بعد ها باشد و اکنون در باب کالسکه و درشکه باید آراه خود را بیان نمایند .

حسینقلی خان - آنروز در این لایحه خیلی